

Svensk-Lettiska Föreningen Nr 1 (61) 2013, mars

Ordförande: Martin Ancons, tel 070-292 94 80, e-post: martin@envengi.com
Redaktion: Conny Mörke, Bäverbäcksgård 15, 1 tr, 124 62 Bandhagen
tel 073- 581 77 15, e-post: conny.morke@telia.com
Postgiro: 94 86 93-7, medlemsavgift 150 kr
Hemsida: www.svensklettiska.se

KALLELSE TILL SVENSK-LETTISKA FÖRENINGENS ÅRSMÖTE 2013

Plats: Lettiska Riksförbundet i Sveriges lokaler, Wallingatan 34, 5 tr.

Datum: 2013-04-16

Tid: 18.00

Efter årsmötesförhandlingarna skall Diana Krumin Engstedt kåsera om Reinhold Rademacher, som 1656 flyttade över sin smidesverksamhet utanför Riga i Livland till Eskilstuna i Sverige på kunglig befallning. Livland hörde till Sverige då så att den svenske kungen Karl X Gustav hade rätt att ge sådana order.

Efter årsmötet inbjuds till en enklare förtäring

VÄLKOMNA!

Årsmöteshandlingarna (förvaltningsberättelse, revisorernas berättelse, verksamhetsplan med förslag till budget) kommer att finnas tillgängliga för medlemmarna på föreningens hemsida, www.svensklettiska.se fr.o.m. 130409. Ingen motion har inkommit och styrelseförslag till årsmötet, utöver dagordningens punkter, kommer inte att föreläggas årsmötet.

Välkomna alla i Svensk-Lettiska föreningen till ett program i Påskhelgens tecken som anordnas av Lettiska Pensionärsföreningen.

När: lördagen den 23 mars kl 15.

Var: Lettlands Ambassad, Odengatan 5, Stockholm.

Språk: Svenska.

Föredrag av professorn em. i ortopedi Andris Kreicbergs över ämnet
"Vi blir skörare"

Efter föredraget ett glas vin med snittar samt kaffe med lettiskt kaffebröd.

Alla ombedes att ta med något egenhändigt målat ägg - arrangörerna har också målat massor av ägg - som vi visar upp, diskuterar, kanske byter med varandra.

Avslutningsvis sjunger vi lettiska sånger under ledning av Gunars Zvejnieks. Alla svenskar får texter så ni kan sjunga med.

Anmälan till Mudite Hoogland-Krasts, mudite_hk@hotmail.com, tel 7526334 senast den 20 mars.
Biljetter 50 kr.

POLITISK EXTREMISM I DAGENS LETTLAND: SKA MAN BRY SIG?

I den ekonomiska krisens skugga går extremistiska rörelser -- på båda höger- och vänsterkant -- framåt i en rad europeiska länder. Särskilt efter händelserna i Norge 2011 har man börjat ta hotet från extremism på allvar även i våra breddgrader. Utvecklingen i t.ex. Ungern eller Grekland diskuteras ofta i svenska medierna. Men när det gäller Lettland får man oftast en schablonartad bild om baltisk "nazism" i samband med den s.k. Legionsdagen i mars varje år.

Detta snäva fokus på en enskild -- om än årlig -- händelse ger en missvisande uppfattning om hur mycket det politiska klimatet i Lettland i dag präglas av olika extremistiska strömningar i samhället. Denna normalisering av extremistiska idéer och rörelser har lett till en situation där en betydande del av landets politiska dagordning bestäms av olika extremistgrupper och motsättningarna dessemellan.

I presentationen ska det ges en överblick om de fyra huvudsakliga former för politisk extremism i Lettland idag, dvs. lettisk radikalnationalism, extremism bland de ryskspråkiga, politisk homofobi, och Internetbaserade konspirationsmiljöer. För att betona ämnets relevans, ska det ges exempel på kopplingar till Sverige, Ryssland och andra länder i vårt närområde.

Föredraget bygger vidare på artikeln "Rumsrena extremister", som nyligen publicerades i tidningen Expo nr. 2012:4.

Matthew Kott är lettisk-kanadensare bosatt i Sverige sedan 2003. Han disputerade vid Oxford år 2007 med en doktorsavhandling i historia om Lettland under andra världskriget. Han är medförfattare till boken "Himmlers Norge: Nordmenn i det storgermanske prosjekt" (Aschehoug, 2012). Sedan 2011 arbetar han som forskare vid Centrum för Rysslandsstudier, Uppsala universitet. Hans forskningsintressen inkluderar bl.a. fascismen, nazismen, och kommunismen i båda historiska och nutida kontexter, med fokus på Östersjöområdet.

Tid: 2013-04-04 kl. 18.00

Plats: Estniska huset, Wallingatan 34, 5 tr. (Lettiska Riksförbundet i Sverige)

Därpå följer mingel och förfriskningar: vin eller juice och lättare förtäring.

Inträde: Föreningens medlemmar 50 kr, icke-medlemmar 80 kr och de som blir medlemmar under kvällen och betalar medlemsavgiften (150 kr) på plats får gratis inträde.

Vi kommer att ha några läsvärda Baltikumböcker till försäljning.

Anmälan till föreningens e-postadress: info@svensklettiska.se eller per telefon till Conny Mörke 073-581 77 15 senast den 2 april.

VÄLKOMNA!

I de deporterades spår

Den 17 januari besökte Mara Strautmane, Anna Gaigule och Peteris Ininbergs vårt medlemsmöte och berättade om en smärtsam treveckorsresa som de företagit förra sommaren till Sibirien, i de lettiska deporterades spår.

Bakgrunden är följande:

Redan 1941, under Sovjetregimens första ockupation av Lettland, hade de fängslat, torterat och skjutit letter i ledande ställning. Kulmen på förföljelserna nåddes i juni 1941 då drygt 15.000 personer beordrades mitt i natten att på ca 1 timme, utan någon som helst förvarning, plocka ihop sina nödvändigaste ägodelar, gå ombord på boskapsvagnar och resa iväg till avlägsna trakter i Sibirien. Där väntade arbete bl a i gruvor och med skogsavverkning. Mathållningen på tåget bestod av en tunn soppa och någon brödbit. Toaletten var ett hål i golvet. Många av småbarnen och en

del av de äldre dog redan under den långa färden till olika läger. Många avled snart efter ankomsten av sjukdomar som de ådragit sig beroende på alla umbäranden under den ohyggliga resan. Sovjetregimens avsikt var att eliminera den lettiska intelligentian som kunde tänkas opponera mot den.

Efter ett mellanspel av en tysk ockupation, som uppvisade grymheter av ett annat slag, återkom Sovjetregimen den 9 maj 1945. Massor av människor flydde i panik västerut. En våg av deportationer sattes också mycket riktigt i gång i Lettland som kulminerade i mars 1949 då ca 43.000 bönder med familjer förvisades till Sibirien. Varför just då? Jo, regimen ville införa kollektivjordbruk, s k kolchoser, och de lettiska bönderna väntades opponera mot att bli framtagna sin jord. Dessutom ville Sovjetregimen ha billig arbetskraft till Sibirien.

Förra sommarens 28 resenärer - flertalet av dem själva f d deporterade eller ättlingar till dessa - besökte de platser där de olyckliga människorna bott. Man satte upp minnesplaketter, framförallt till minne av alla de barn som försmäktat på dessa gudsförgätna platser, man lade blommor på gravarna och höll minnesstunder på alla igenvuxna kyrkogårdar. Gruppen träffade också de letter som av olika anledningar blivit kvar på förvisningsorten. Strömmar av tårar rann varje dag.

Avslutningsvis berättade Anna Gaigule, som vid 5 års ålder tillsammans med sin familj blev skickad till Sibirien, om sin familjs kamp för överlevnad i ett klimat som svänger från -40 grader vintertid till +40 grader sommartid. Familjen bodde i byn Gorkij i Amurregionen i en undermålig barack, i sällskap med ytterst plågsamma löss, utan uppvärmning, utan regelbunden tillgång till vatten. Föräldrarna fick en liten ersättning för sitt arbete i skogen med att hugga träd och tillverka "slipers" för järnvägsbyggen. Det skulle räcka till mat men affärerna var i det närmaste tomma. Hos bagaren fanns dock s k "tegelstenar", ett ryskt rågbröd att köpa. Varje familj fick disponera en liten bit jord men inga redskap fanns att tillgå. Första året grävde de ner potatis med bara händerna.

Anna fick lugninflammation. Varken apotek eller läkare fanns i närheten. Fadern, som var utbildad fältskär, förstod allvaret. Han gick till fots ett par mil till närmaste apotek - fast det var strängt förbjudet att lämna lägret utan tillstånd - och lyckades utverka några penicillintabletter. Detta räddade Annas liv.

Efter Stalins död 1953 och sedan Chrustchov kommit till makten tilläts de deporterade, fastän de tidigare skriftligen tvingats lova att aldrig återvända till Lettland, att söka tillstånd för hemresa. Drömmen om att få återvända förverkligades. Av all förnedring och alla umbäranden var de deporterade dock märkta för livet.

De allvarligaste konsekvenserna hade deportationen för dem som sändes iväg 1941. Hela familjer skulle resa men männen för sig och kvinnor och barn för sig. Familjerna återförenades aldrig. De familjer som förvisades 1949 fick i alla fall bo tillsammans.

Diana Krumins Engstedt
I mars 2013

Påskhelgen

Påskan står för dörren och vi förbereder oss att fira denna allvarliga men också glädjefyllda helg på mångahanda sätt.

I katolska och ortodoxa länder och i Sverige, under den katolska tiden, fastade man i fyrtio dagar före de stora helgerna.

Fastan inför Påskan inleds på askonsdagen. Dagen före kallas fettisdagen och det är då och endast då som man egentligen får äta den härliga, kaloririka semlan.

Från askonsdagen och fram till natten till Påskdagen kl 24 får man inte äta t ex äggmat och köttmat.

Man skall heller inte delta i nöjen och fester. Av den anledningen passade folk på att äta mycket näringsrik mat och festa om ordentligt under tiden strax före askonsdagen. Det är då t ex karnevaler äger rum i många länder (karneval = karne vale = adjö till kött).

Vad betyder ordet semla? Den har fått sitt namn av det fina vita vetemjöl, simla, som semlor bakades av. I tider då allt vardagsbröd bakades av råg kunde frestelsen vara stor att äta ett flertal semlor. Det påstås att kung Adolf Fredrik avled 1771 efter att ha ätit ett större antal semlor eller hetvägg som de också kallades.

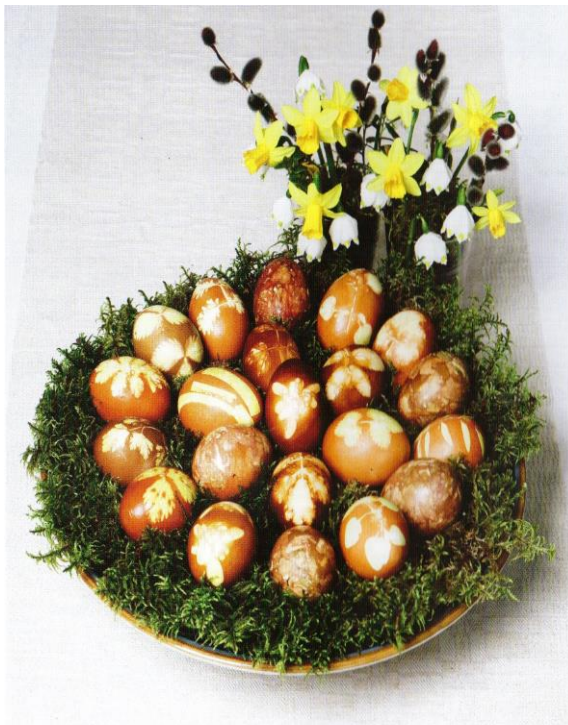
(i gamla tider var det vanligt att äta semlor med het mjölk).

Påskveckan, stilla veckan, inleds med Palmsöndagen. I katolska länder, ej i den svenska kyrkan, sker palmvigning. Församlingen tågar runt i kyrkan med vigda palmkvistar i händerna. I svenska kyrkan delas ibland videkvistar ut till kyrkofolket.

På den s k Dymmelonsdagen byts kyrkklockornas metallkläppar mot träkläppar för att dämpa ljudet.

På Skärtorsdagen (skär = ren) tvådde Jesus lärjungarnas fötter och instiftade nattvarden.

Skärtorsdagen påstods också i folktron vara den dagen då påskkäringarna for iväg till Blåkulla och återvände på Påskafton. För att skrämman iväg dem smälldes påsksmällare och tändes eldar. I en uppteckning av folkliga seder från 1800-talet står det att läsa: "Trollkäringarna hafva nu ända ifrån Skärtorsdagen sitt högsta välde över allt hvaröfver de vilja råda. Men, förstår man sig rätt, så aktar man sig nog för dem"

Sina vackraste påskägg lägger man gärna upp på en bädd av grön eller vit moss och dekorerar med vårblommor. Om påskan är tidig brukar i varje fall tussilago finnas. På dessa ägg finns avtryck av olika små blad som man finner i naturen redan i mars.

På Långfredagen skulle man förr i tiden vara stilla och tyst hela dagen. Det är den tunga dagen, dagen för Kristi korsfästelse.

På Påskafton tänds påskljuset.

På Påskdagen sker det stora undret. Kristus uppstår från de döda. Det är en glädjens dag. Fastan är slut och man får åter ställa till med fest och äta allt man önskar. Särskilt mycket festades på ägg som man tidigare målat och dekorerat på olika sätt. Ortodoxa kristna målar alla ägg röda som symbol för Kristi blod. I Sverige skrevs vanligen verser på äggen. Numera målas ägg för glatta livet i köken och på de flesta dagis. I Östeuropa färgas ägg med lökskal eller björklöv. Mönster kan ristas in med nål på enfärgade ägg. Polackerna har batikägg som specialitet. Ägg står som symbol för uppståndelsen, för koncentrerad livskraft, för livet.

Hönan och kycklingarna är också viktiga påsksymboler liksom haren och tuppen. Enligt bibeln sade Jesus under Skärtorsdagskvällen till Petrus: "Förrän hanen gal, skall du tre gånger förneka mig".

Traditionerna kring alla våra helger är en blandning av förkristna, kristna och folkliga symbolhandlingar. Därtill kommer en del nymodigheter. Färgglada fastlagsrisbuketter och påskkort uppträder först på 1900-talet.